

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 5
1 май – 5 юни

Борис Попиванов

Реализира се най-очакваният вариант за правителство, но след скандали, ерозиращи от самото начало неговата легитимност.

Новото мнозинство се стреми да постигне консолидация около две каузи: геополитическа (подкрепа за Украйна) и институционална (ограничаване на президента).

Проблемите в съдебната власт диктуват значителна част от дневния ред на българските партии и политици.

ДЕМОКРАЦИЯ И ЧОВЕШКИ ПРАВА

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 5
1 май – 5 юни

Съдържание

1.	ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА	2
2.	ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО	4
3.	СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА	6
4.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ	9

1

ВЪНШНОПОЛИТИЧЕСКА ДИНАМИКА

Напрежението със Северна Македония. Отношенията на България с нейната югозападна съседка продължават да бъдат в „точката на замръзване“. Взаимните критики и обвинения от известно време насам ескалират. Северна Македония отказа да допусне на своя територия за честванията на революционера Гоце Делчев български граждани, сред които евродепутата Андрей Ковачев, под предлог, че представляват „риск за общественото спокойствие и сигурност“. По-късно премиерът Димитър Ковачевски изцяло излезе от дипломатическия тон, като сравни подхода на България към неговата държава с този на Русия към Украйна. Очевидната неуместност на това изявление следва да се разглежда в контекста на новите усилия на София да интернационализира проблема и да консолидира външна подкрепа срещу Скопие. Практически няма висш глобален или европейски форум от последните седмици, на който българските официални представители да не повдигат въпроса за нарушенията на правата на етническите българи в Северна Македония. На среща на върха на Съвета на Европа в Рейкявик вицепрезидентът Илияна Йотова заговори за „черни списъци“ от българи, съставяни от северномакедонска страна. На среща на върха на Европейската политическа общност в Молдова президентът Румен Радев остро се обяви срещу „провокациите“ от Скопие. На церемонии в София българско гражданство тържествено бе присъдено на северномакедонски граждани, участващи в дейността на спрениите от Скопие български културни клубове.

Две допълнителни неща трябва да бъдат отбелязани. За първи път София предположи вариант, в който Албания бъде отделена от „пакета“ със Северна Македония, и получи зелена светлина за начало на преговорния процес за членство в Европейския съюз (ЕС). Тази хипотеза би означавала дългосрочно намерение за блокиране на северномакедонската интеграция в Съюза. И второто, отношенията със Северна Македония отново станала важна част от българската вътрешна политика. Твърденията на българските служби за сигурност, че съветник на бившия премиер Кирил Петков е

предавал незаконно на Скопие информация за българската позиция в преговорите, въвличат тази тема в сблъсък между политическите партии и президентската институция. Сегашният български курс спрямо Скопие се идентифицира в решаваща степен с фигурата на президента Радев. С други думи, всякаква промяна на курса би се възприела не просто като промяна, а като атака срещу Радев.

Украинският фон на българската политика. Войната в Украйна от самото си начало чертае разделителна линия между българските политици, а и в обществото. Политически решения в изтеклите няколко седмици липсват. За сметка на това битката за интерпретации се изостря. Под знака на тази битка протичат и преговорите за съставяне на редовно правителство. По-решителна и недвусмислена подкрепа за Киев става една от водещите каузи на преговарящите „евроатлантически партии“ ГЕРБ-СДС и „Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). Такава външнополитическа цел, предполагаемо важна за мястото на България в ЕС и НАТО, се представя като достойна да оправдае множество политически компромиси между партиите, които иначе не биха могли да бъдат направени. Каузата е конструирана и по негативен път, чрез дефиниране на общ враг в лицето на руската „пета колона“ в България. За неин основен изразител е представян президентът Радев, обвиняван, че полага всячески усилия да откъсне България от европейската орбита. Със средствата на подобна пропаганда темата за един бъдещ кабинет вече изглежда не като перспектива за управление, а като своеобразен „парламентарен референдум“ за съхраняване на българското членство в ЕС и НАТО.

Същевременно, усилват се и реакциите срещу „проукраинската кауза“. Те получиха две ескалации през изминалия месец – улична и политическа. В първия случай, един от поредните „походи за мир и неутралитет“, провеждани в София, доведе до поругаване на сградата на представителството на Европейската комисия. Във втория случай, лидерът на националистическата партия „Възраждане“ Костадин Костадинов разви поре-

дица от обвинения срещу посолството на САЩ, че не само дирижира преговорите за съставяне на правителство в България, но и тласка страната към въвличане в украинския конфликт. С оглед на обсъждания кандидат за бъдещ министър за отбраната, известния антируски „ястреб“ Тодор Тагарев, отново на преден план излязоха страховете, че предстои изпращане не на оръжие, а на жива сила в Украйна. Тези страхове бяха изненадващо легитимирани от бившия български президент Георги Първанов, който предупреди в интер-

вю, че пръв ще излезе на улицата да протестира срещу подобно решение.

Сблъсъкът на гледни точки постепенно бе доведен до абсурд. От едната посока идват внушения, че ако не се състави незабавно редовно правителство на „евроатлантическите“ партии, предстои България да напусне ЕС и НАТО. От другата страна представят тезата, че ЕС и САЩ пряко организират българско редовно правителство, за да изпратят българската армия в Украйна.

2

ИНСТИТУЦИИТЕ И ДНЕВНИЯТ РЕД НА ОБЩЕСТВОТО

Президентът. Държавният глава Румен Радев засили реториката си срещу политическите партии, като се възползва от скандалите, придружаващи преговорите за съставяне на редовно правителство. Изнесена информация от заседание на Националния съвет на „Продължаваме промяната“, водеща до съмнения за проектирани незаконни практики, подтикна президента да обяви мандата за съставяне на кабинет на ПП-ДБ за „дискредитиран“ и да призове той да бъде върнат изпълнен. Последваха остри критики срещу Радев за превишаване на конституционните му правомощия. Отново започна да се тиражира заплахата, че той ще бъде подложен на импийчмънт. Формално погледнато, няма кой знае какви основания за обвиненията. По Конституция президентът има право на политическа позиция. Не само Радев, но и негови предшественици са се възползвали от нея, например Росен Плевнелиев, който участваше в протестите срещу правителството на Пламен Орешарски през 2013 г. Съдържателно погледнато, обвиненията почиват на троен аргумент – че Радев работи в полза на Русия срещу шансовете за „евроатлантическо“ правителство, че властта му се „услажда“ и не иска да се отдели от нея, и че използва двоен стандарт в отношенията си с партиите. И на трите твърдения лесно могат да се намерят отговори. Лично и чрез служебните си правителства Радев направи много за задълбочаване на европейската интеграция на България (с приоритетно поставяне на темите за членство в еврозоната и Шенген) и за енергийната и диверсификация (с изграждането на интерконектора с Гърция, лансирането на проекта „Пръстен на солидарността“, преговорите с Азербайджан и Турция). Ясно се вижда, че „услаждането от властта“ е опит за прехвърляне на проблема от „болната“ глава на „здравата“. Нито за миг не е било поставено под съмнение правомощието на парламента да сложи край на „услаждането“ като избере редовно правителство. Защо парламентът досега не беше успял да го направи, е въпрос към партиите, не към президента. А колкото до двойния стандарт, той се съдържа в убеждението, че Радев се е отнесъл далеч по-доброжелателно към първия мандат на ГЕРБ, отколкото към втория на ПП-ДБ. Обаче не

само скандалната информация за заседанието на ПП излезе преди връчването на втория мандат, но и самият Радев впоследствие коментира евентуалната коалиция с думите, че „не очаква целувката между (лидера на ГЕРБ) Борисов и (лидера на ПП) Петков да роди нещо друго освен отвращение“.

Факт е, че и в рамките на настоящото 49-о Народно събрание президентът предпочете да не бъде арбитър в преговорите за кабинет, нито по някакъв начин да ги улеснява и насърчава. Това би могло да се възприеме като минус на фона на очакванията за конструктивна роля в политическата криза. Тезата на Радев, че мандатът на ПП-ДБ е дискредитиран, придобива ново значение при съставяне на редовен кабинет именно с този мандат. Така Радев от самото начало се позиционира като опонент на едно „дискредитирано“ правителство. Като вземем предвид амбициите на Радев от последната година да утвърди водещата си роля в сферите на отбраната (важен символ в това отношение беше военният парад на 6 май) и на енергетиката (в последно време – разговорите в Турция), около държавния глава вече се очертават бъдещи точки на политическо напрежение.

Главният прокурор. Опитът за атентат срещу главния прокурор Иван Гешев трайно постави прокуратурата в центъра на политическия и обществения дебат в България. Налице е несъмнена институционална криза на държавното обвинение. Тя се изразява в своеобразна „вътрешна война“ с безпрецедентна ожесточеност. Разклатени са трите стълба на статуквото в тази сфера, а именно подкрепата за Гешев в ръководството на прокуратурата, във Висшия съдебен съвет и в Народното събрание. Ето в едри щрихи фактите. Заместник-главният прокурор Борислав Сарафов се разграничи от Гешев, поиска оставката му и дори заяви, че се страхува Гешев да не го убие (!). Заместникът на самия Сарафов Ясен Тодоров тръгна срещу Сарафов и поиска неговата оставка. Шестима апелативни прокурори внесоха искане за отстраняване на Гешев и за първи път изравниха силите във Висшия съдебен съвет. В парламента съществуваше чисто деклара-

тивно съгласие за механизъм за контрол над главния прокурор, във вида, предложен от министъра на правосъдието Крум Зарков. Това декларативно съгласие внезапно доведе до приемане на механизма, и с то с невиджана скорост, само за една седмица. Обрат по повод на отношението към Гешев настъпи в двете партии, които най-твърдо стояха зад него: ГЕРБ и Движението за права и свободи (ДПС). Кандидатът за премиер, първоначално издигнат от ГЕРБ, Мария Габриел, неочаквано издигна като свой приоритет отстраняването на Гешев, а ДПС изразиха съгласие.

На фона на тези процеси самият Гешев заяви, че „ще се бие“, и направи няколко изявления, за да подчертае своята решителност и намерение да завърши мандата си. Очертаха се две линии на конфликт: институционален, между прокуратурата и Народното събрание, и персонален, между Гешев и лидера на ГЕРБ Бойко Борисов. По първата линия засега налице е най-вече агресивна реторика: закани на главния прокурор, че ще „измете политическия боклук“ от парламента, и че няма да допус-

не там „да пипат с мазни пръсти Конституцията“. По втората линия наблюдаваме опит за атака срещу Борисов, концентриран в т.нар. „Барселонагейт“: едно позабравено дело за пране на пари. Гешев не само обеща да доведе делото до край, но и официално поиска имунитета на Борисов като народен представител.

Цялата конфронтация, изваждаща на показ дългогодишно срастване между съдебната власт и партийната политика в България, протича успоредно с недоизяснени събития в подземния свят: убийството на известния обвиняем бизнесмен Красимир Каменов-Къро в Южна Африка, бягството на смятания за близък до властта по времето на ГЕРБ Петър Петров – Пепи Еврото в Обединените арабски емирства, констатираната в България смърт на издирвания от Интерпол извън страната Ангел Христов – брат Галев. Наличната публична информация не позволява заключения за връзката на тези събития с процесите в съдебната власт, но при всяко положение говори за сериозни сътресения, които вероятно ще имат продължения през следващите месеци.

3

СЪСТОЯНИЕТО НА ПАРТИЙНАТА СИСТЕМА

ГЕРБ-СДС. Политическата тактика на лидера на ГЕРБ Бойко Борисов, формирана през последните два месеца, даде плодове, макар и може би в неочакван за всички контекст. От ГЕРБ съумяха да диктуват хода на всички разговори за редовен кабинет. Достатъчно искрено от партията настояваха, че за тях най-добрият възможен партньор са ПП-ДБ. ПП-ДБ бяха политически „обезоръжени“ след съгласието им да обсъдят с ГЕРБ обща законодателна програма и да извадят официално свои предложения за „кабинет на малцинството“. Сам по себе си този факт означаваше първа ерозия на претенцията на ПП-ДБ за радикална алтернатива на ГЕРБ. Аналогично, отказът на ГЕРБ да подкрепят този формат бележеше и първото символно поражение на ПП-ДБ в борбата за надмощие между двете основни формации. Тогава ГЕРБ издигнаха като кандидат за министър-председател не друг, а българският еврокомисар Мария Габриел. Самата тази кандидатура трудно можеше да породни възражения в ПП-ДБ, защото въплъщава ангажимент на най-високо ниво, несъмнена лоялност към „евроатлантизма“ и дистанцираност от практиките на нейната партия в България. Кандидатурата на Габриел и нейният призив за оставка на главния прокурор подсказаха, че ГЕРБ биха могли дори да изземат платформата на ПП-ДБ и да управляват без тях, но в тяхно име. Преговорите за кабинет с ДПС, Българската социалистическа партия (БСП) и „Има такъв народ“ (ИТН) се оказаха фиктивни, но явно притесниха ПП-ДБ и те се върнаха на масата за диалог с ГЕРБ, за да излязат с формулата за „ротационно правителство“. Това означава девет месеца премиер да бъде посоченият от ПП-ДБ Николай Денков, а след това девет месеца – излъчената от ГЕРБ Мария Габриел.

Накратко, Борисов като че ли постигна практически всичко, което искаше – съгласие за ефективна коалиция с ПП-ДБ, и то такава, в която той има право да преговаря върху персоналния състав на кабинета, да получи контрол върху твърде важното за него Министерство на вътрешните работи и дори да има вицепремиер с перспектива да стане премиер. За първа политическа сила в нормални условия може би това звучи недостатъчно, но при настоящите ус-

ловия това е пътят за излизане от международна и вътрешна изолация. Неочакваният контекст е породен от внезапната война на главния прокурор Гешев срещу Борисов. Разбира се, отговорността следва да се потърси първо у Борисов. Не можем да преценим със сигурност дали Борисов е надценил силите си, като е решил, че сега е моментът да се освободи от Гешев и имиджовите щети, свързани с него, или е искал да демонстрира по категоричен начин „евроатлантическата“ си лоялност. Във всеки случай очакванията, че Гешев ще се примири и ще отстъпи, са опровергани. Това е и допълнителен мотив за Борисов да настоява за формиране на правителство. При конфликт с главния прокурор винаги е по-добре да си участник във властта, отколкото политик в предизборна кампания.

Изглежда, че поведението на Борисов прилича твърде много на проект за лично оцеляване. Съществуват коментари, че неговите действия няма да се приемат добре в собствената му партия, особено в светлината на предстоящите местни избори. Въпреки всичко, предположенията за трусове в ГЕРБ на този етап звучат пресилено.

„Продължаваме промяната – Демократична България“ (ПП-ДБ). За втори път в рамките на две години изглежда, че „силите на промяната“ ще съставят кабинет със свой мандат и със свой премиер – в случая акад. Николай Денков. Цената на този успех обаче не е ниска. Като че ли наследството на протестите от лятото на 2020 г. е консумирано докрай. ПП и ДБ бяха двете формации, които в най-голяма степен въплъщаваха в общественото мнение борбата на „промяната“ срещу „статуквото“: отрицание на ГЕРБ и ДПС и партньорство с президента Радев. Днес същите две формации влизат във фактическа коалиция с ГЕРБ, търсят от ДПС подкрепа за промени в Конституцията и обявяват за свой основен враг президента Радев. Причините едва ли се коренят само в прагматичен прочит на изборните резултати.

ПП-ДБ през последния месец са посветени на кризисен PR. Две са основните събития, провокиращи това поведение. Първо, това е решението

на ГЕРБ да започне преговори с ДПС, БСП и ИТН за правителство. Изведнъж в ПП-ДБ сякаш решиха, че губят играта и че могат да се окажат изолирана опозиция на управление, представящо себе си за проевропейско. Нещо повече, биха се оказали опозиция, която вече е компрометирана с първоначалния си диалог с ГЕРБ и не може да претендира искрено за последователност и непримиримост. Ето защо ПП-ДБ дадоха сигнали, че са склонни да ревизират досегашната си позиция и дори да променят анонсирания от тях проектокабинет. Всичко това, разбира се, беше придружено от декларации за жертвите, които трябва да се направят в името на „евроатлантизма“. Второто събитие породило далеч по-голям скандал. Беше изнесен запис от заседание на ръководството на ПП, където от първо лице звучат бъдещи намерения на партията: да смени незабавно „законно или незаконно“ шефовете на служби, да ги консултира с „посолствата“, да пази Борисов от разследванията на прокуратурата, да накара министрите „да подпишат с кръв“, че ще прочистят хората на ГЕРБ и президента. От ПП първо заявиха, че записът е заговор на службите за сигурност, после признаха автентичността му и оповестиха, че се гордеят с него. Политическата реакция на ГЕРБ бе да „замрази“ преговорите за кабинет, но скоро след това преговорите бяха „размразени“ и доведени до окончателно съгласие. Темата със записа явно показва на ПП-ДБ, че ако сега не направят правителство, ги застрашава електорален и политически срив.

По такъв начин двете водещи формации в 49-ото Народно събрание стигнаха до съвместно управление – в името на партийното или лидерското си оцеляване. И както при ГЕРБ това едва ли ще доведе до партиен разпад, така и при ПП-ДБ е малко вероятно да се очакват центробежни процеси. Амбицията за власт изглежда достатъчно силна, за да примири партиите в коалицията и техните привърженици с тежките компромиси.

„Възраждане“. Очерталият се вариант за управление на ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ е добра новина за „Възраждане“. Първо, защото потвърждава тяхната постоянна позиция, че ГЕРБ и ПП-ДБ не са действителни опоненти в българската политика, а две крила на едни и същи външни сили. Второ, защото записът от заседанието на ПП подхранва с примери версията на „Възраждане“, че ставащото в България е направлявано и координирано от посолството на САЩ. Трето, защото в парламентарно отношение новата коалиция избява „Възраждане“ от деликатния момент да прави съвместни опозиционни действия с една от двете големи партии. „Възраждане“ има шанс да се утвърди като основна парламентарна опозиция. Нито ДПС, нито БСП, нито ИТН могат да се похвалят с такова принципно несъгласие за участие в управление с водещите

партии. Напротив, всяка от другите три парламентарни сили съвсем доскоро са участвали в преговори за участие.

При „Възраждане“ наистина е открит път за политически и електорален възход. Това обаче настъпва при все по-ясна антиамериканска и дори вече антиевропейска радикализация на партията, което пък увеличава риска от „санитарен кордон“. Реториката за „национално предателство“, използвана от „Възраждане“, спира да бъде само реторика, и за това свидетелства сигналът до прокуратурата срещу лидерите на ПП.

Движение за права и свободи (ДПС). Ефектите от политическия процес върху ДПС са противоречиви. Можем да погледнем първо правителствения контекст. За първи път от началото на политическата криза ДПС се включи в реални разговори за коалиционен кабинет, в случая с ГЕРБ, но те не само не доведоха доникъде, а и създадоха впечатлението, че партията е употребена от Борисов като алиби за връщане към преговорите с ПП-ДБ. Гневните реакции на ДПС по-късно срещу „безпринципните договори“ с ПП-ДБ издаваха като че ли недоволството от тази „измама“. Лидерът на партията Мустафа Карадайъ дори заплаши с бунтове ако кабинет на ГЕРБ с ПП-ДБ бъде създаден, макар че бързо се насочи към по-меки формулировки.

Същевременно ролята на ДПС не бива да се подценява. Срещата на преговорните екипи на ГЕРБ и ПП-ДБ с ДПС по въпросите на бъдеща конституционна реформа очевидно имаха за цел да успокоят напрежението. ДПС констатира „разпад на държавността“ и призова за Велико Народно събрание. По такъв начин партията явно искаше да внуши, че няма да се остави да играе пасивна роля в един конституционен дебат, а ще се опита да го оглави. При всяко положение мястото на ДПС в бъдещата парламентарна конфигурация остава неопределено. Интересен детайл съставлява откъс от записа на ПП, в който се твърди, че до няколко седмици Карадайъ ще бъде сменен. Последва писмо от почетния председател на ДПС Ахмед Доган, което защитава председателския пост на Карадайъ. Впечатлението, че това слага край на спекулациите за лидерството в партията, обаче вероятно е прибързано. Писмото на Доган не казва нищо друго, освен добре известната практика на ДПС да не допуска сили, външни на партията, да предрешават нейните кадрови въпроси.

Българска социалистическа партия (БСП). Партията се подготвя да гради имидж на принципна опозиция срещу „съюза на десните“ от ГЕРБ и ПП-ДБ. Подобна коалиция вероятно създава надежди у партийното ръководство поне в две посоки – първо, ще бъдат избегнати незабавни нови предсрочни

избори, които едва ли биха завършили благоприятно за БСП, и второ, едно управление в такъв момент ще бъде натоварено от самия си старт с големи негативи, които биха дали шанс на БСП отново да изпъкне като алтернатива.

Вероятността БСП да преодолее електоралния и политическия упадък засега обаче не е голяма. Ето поне три причини за това. Двусмисленото отношение към властта е първата. Партийното ръководство влезе в разговори с ГЕРБ за кабинет, заговори за лидерски срещи и даже анонсира вътрешнопартийно допитване за бъдещо участие в правителство. Преговорите после бяха рязко прекъснати, а допитването отменено. Но твърденията на Нинова и нейните приближени, че всякакви коментари за коалиция с ГЕРБ, както винаги, били лъжи на враговете, са явно несериозни. Те не дават отговор на очевидния въпрос за какво са били преговорите с ГЕРБ и каква е щяла да бъде темата на допитването. С други думи, Нинова не можа да скрие впечатлението, че е била готова да управлява с Борисов. Втората причина засяга отношението към главния прокурор. Нинова винаги е отбягвала да поставя проблема с оставката на Гешев като приоритетен. Две събития обаче породиха убеждението, че това не е случайно. Декларацията на БСП, че прекъсва разговорите с ГЕРБ, настъпи броени часове след първата пресконференция на Гешев, в която той нападна решително Борисов. А малко след това, когато парламентът обсъждаше механизма за контрол над главния прокурор, Нинова под странен предлог изтегли депутатите на партията от залата и така БСП се оказа единствената парламентарна сила, фактически подкрепила Гешев, макар и просто с неучастие. Разбира се, няма (все още) данни, обясняващи евентуална подкрепа на Нинова за Гешев, но така или иначе тези епизоди също подкрепават претенцията за принципност на БСП. Третата причина е свързана с неизменната яростна критичност на партийното ръководство към президента и служебните правителства. Нинова бук-

вално използва всеки повод, за да всее съмнения в политиката на Радев по огромен спектър теми: от честността на изборите до харченето на средствата за пенсии. Безусловно може да се твърди, че няма формация в България, дори ПП-ДБ, която да е толкова яростно мобилизирана срещу държавния глава. Като вземем предвид, че позициите на Радев и на БСП по достатъчно много въпроси са близки или съвпадат, мнозина стигат до убеждението, че става дума за лична вендета, каквато няма място в сериозната политика.

Поведението на БСП за пореден път подсказва не намерения за обединяване и консолидация, а амбиции за остракиране и отстраняване. Продължава тенденцията да се сваля доверието от общински съветници по места – и то точно преди местен вот. Драстичен пример е и решението на Националния съвет на партията да бъде изключен всеки член на БСП, който влезе в нов служебен кабинет на президента Радев. Очевидно това подготвяше саморазправа с фигури като Крум Зарков, Явор Гечев и Весела Лечева. Вярно е, че перспективата за нов служебен кабинет засега се отдалечи, но политиката на партийни чистки не е изоставена и не вещае нищо добро за БСП в следващите месеци.

„Има такъв народ“ (ИТН). Информацията, че ИТН води разговори с ГЕРБ за съвместно правителство беше на път да постави партията на Слави Трифонов в положението на „Български възход“ от миналия парламент: на малка сила, която е компрометирала своята кауза и заслужено е загубила електорална подкрепа. Промяната в поведението на ГЕРБ обаче фактически „спаси“ ИТН. Партията пое любимата си роля на критичност срещу „модела ГЕРБ“ и депутатата от ДПС Делян Пеевски, този път предполагаемо застанали в един лагер с „изменниците от ПП“. Незабавните и ефектни послания, с които бе осъществена трансформацията при ИТН, е добър индикатор за близката им перспектива като активен и гъвкав участник в политическия процес.

4

ОСНОВНИ ИЗВОДИ И ПРОГНОЗИ

Напрежението със Северна Македония и дилемите около войната в Украйна не са нови теми в българската политика. Техният контекст обаче се развива и променя. През последната година се наблюдава определено усилване на националистическото говорене в България. Отчасти това се дължи на възхода на партията „Възраждане“, но не само. Оценките на събитията от „национална“ гледна точка вече не са само партийни. Реториката от типа на „външен натиск“ и „национално предателство“ излезе от маргиналност и доби широка употреба. Българската официална позиция във връзка със Северна Македония и Украйна е до голяма степен ясна, но в нея не се вижда ясна перспектива. Северномакедонският казус е в безизходица – като че ли нищо друго не може да се направи по избрания път освен неспирен обмен на претенции и контрапретенции. Нюансираното поведение на българските институции спрямо военната помощ за Украйна на свой ред оставя двата лагера – проукраинския и проруския – недоволни. По-решителна промяна на българската политика обаче може драстично да повиши общественото напрежение и да задълбочи политическата криза.

При едно правителство между ГЕРБ и ПП-ДБ такава политическа промяна е очаквана, но силно рискована. Това правителство би встъпило в длъжност в условията на ниско доверие и остра конфронтация. В предишни издания на „Политбарометър“ посочихме, че съюзът между двете водещи формации е най-реалистичният (макар и може би временен) изход от спиралата на предсрочните избори. Въпреки всичко този съюз се очертава да бъде крайно неустойчив, зареден с вътрешно напрежение и взаимно недоверие между партньорите. От това не следва неминуем скоросен „развод“. Но двете водещи формации съставят мнозинство при възможно най-неблагоприятните за тях условия, когато общественото мнение е убедено, че става дума не за съюз в името на някаква политика, а за съюз в името на взаимното спасение – на едните от съдебно преследване, на другите от електорален колапс, а на двете заедно от натиска, упражняван върху тях да се разберат. Една нова българска ли-

ния по отношение на Северна Македония и Украйна не само би срещнала мощна съпротива, но и ще конфронтира допълнително новата коалиция с президента Румен Радев, идентифицирал себе си с досегашната линия.

Всъщност голямата интрига на новия съюз е проблемът за „ревизията“ на „наследството“ на Радев в изпълнителната власт – ще се осъществи ли такава ревизия, в какви области ще се развие, докъде е готова да стигне, ще обхване ли темите, които са ключово важни за президента, ще се стигне ли до по-сериозен сблъсък с непредсказуеми институционални и политически последици. Двете формации се стремят да легитимират съюза си поне отчасти като антипрезидентски. Радев може да бъде описан в тяхната пропаганда като враг, от когото трябва да се спасява парламентарната демокрация все едно с какви средства и компромиси. Не е ясно обаче дали това ще остане предимно реторика, или ще прелее в реални действия.

Проблемите, пред които е изправено едно бъдещо мнозинство на ГЕРБ и ПП-ДБ, са разнообразни. Това е мнозинство, което се формира без ясна платформа, ако не броим доста неопределената законодателна програма от първите дни на 49-ото Народно събрание. Легитимацията на мнозинството често върви в порочен кръг – „трябва да направим кабинет защото трябва да направим кабинет“. Новото мнозинство няма и ясна бюджетна концепция, освен общото убеждение, че данъци не бива да се вдигат, а дефицитът не бива да е висок. Това по същество означава движение към десен бюджет, макар и официално това да не се обявява. Социалното и икономическото съживяване в този смисъл е под въпрос. Новото мнозинство се опитва да прикрие политическата си несигурност с амбициозни планове за конституционна реформа. Ето защо вероятно дискусиите за съдебната власт ще заемат основен дял от политическите послания през следващите месеци. Новото мнозинство вече е обвинявано, че предава гражданската енергия от 2020 г. Стремещът да се компенсира това би могъл да насърчи социалния авантюризм и ефектните

инициативи, от една страна, и поддържането на висок конфронтационен градус, от друга. Новото мнозинство получи и „благословия“ от редица знаменателни фигури от миналото като Алексей Петров и Стоян Денчев, с което реанимира обществените подозрения в задкулисие. Новото мнозинство е изправено в крайна сметка и пред поне два препъни-камъка. Единият е свързан с местните избори, когато на коалиционните партньори ще им се наложи да се изправят един срещу друг на терен. Другият произтича от възприетия механизъм на „ротацията“, според който някъде през март 2024 г. правителството ще трябва да подаде оставка, за да бъде избрано друго с друг премиер. Само по себе си това е предпоставка за политически трусове. А близостта на март 2024 г. до европейските избори през май с.г. ще увеличи изкушенията от нови предсрочни избори (2 в 1), в които всеки от партньорите да пробва да надделее над другия.

Всичко това, разбира се, са хипотези, които подлежат на уточняване и промяна в зависимост от конюнктурата. Засега поне изпъкват две непосредствено предстоящи неща. Едното е проблемът с главния прокурор Иван Гешев – дали да бъде отстранен и заменен с подобна фигура с подобни ангажименти, каквато нагласа безспорно съществува, или да стане повод за реална реформа на прокура-

турата, която гарантира върховенството на правото, както от доста време настоява служебният министър на правосъдието Крум Зарков. И какво ще бъде мястото на самия Гешев в единия или другия вариант. Второто нещо е своеобразното състезание по опозиционност, което като че ли вече стартира в Народното събрание. Партиите, които не са част от новото мнозинство, много държат да бъдат възприемани като негова непримирима опозиция. Това поставя и централния въпрос къде ще минава разделителната линия в българския политически дебат – между партиите в Народното събрание, или между правителството и президента.

Слабостта на Социалистическата партия до голяма степен предопределя и безпринципната основа на политическия процес през изминалите седмици. Вижда се, че няма кой да постави категорично съществените проблеми на българското общество, породени преди всичко от инфлацията и бюджетната непредвидимост, и затова за партиите е лесно да подменят тези проблеми с всякакви други сюжети. Залезът на разделението „статукво-промяна“, който наблюдаваме в настоящия парламент, е огромен шанс за една левица да излезе от тази дилема и да посочи възможността за различен дневен ред. Под ръководството на Корнелия Нинова обаче БСП не е в състояние да изпълни тази роля.

ЗА АВТОРА

Д-р **Борис Попиванов** е доцент по политология в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Изследванията му са концентрирани в областта на политическите идеологии, теорията и историята на лявото, както и българския преход.

ИЗДАТЕЛ

Фондация Фридрих Еберт | Бюро България
Ул. Княз Борис I 97 | 1000 София | България

Отговорен редактор:
Жак Папаро | Директор, ФФЕ, Бюро България
тел.: +359 2 980 8747 | факс: +359 2 980 2438
bulgaria.fes.de

Контакт:
office@fes.bg

Използването с търговска цел на всички, издадени от Фондация Фридрих Еберт (ФФЕ) публикации, не е позволено без писменото съгласие на ФФЕ.

ЗА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Фондация Фридрих Еберт България издава „ПОЛИТ-БАРОМЕТЪР“ от 2000 година насам, анализирайки актуалните и дългосрочни политически процеси и идентифицирайки тенденциите в българската политика със специален фокус върху политически партии като главни актьори на демокрацията.

В ситуация, в която качеството и безпристрастността на българските медии са под въпрос, имаме за цел да предоставим на българските и чуждестранните читатели научна основа за по-нататъшна политическа дискусия.

bulgaria.fes.de

ПОЛИТБАРОМЕТЪР

Година 23, брой 5
1 май – 5 юни

Реализира се най-очакваният вариант за правителство, но след скандали, ерозиращи от самото начало неговата легитимност.

Новото мнозинство се стреми да постигне консолидация около две каузи: геополитическа (подкрепа за Украйна) и институционална (ограничаване на президента).

Проблемите в съдебната власт диктуват значителна част от дневния ред на българските партии и политици.

Повече информация по темата ще намерите тук:
bulgaria.fes.de